

Dr Ing PAVLE FUKAREK

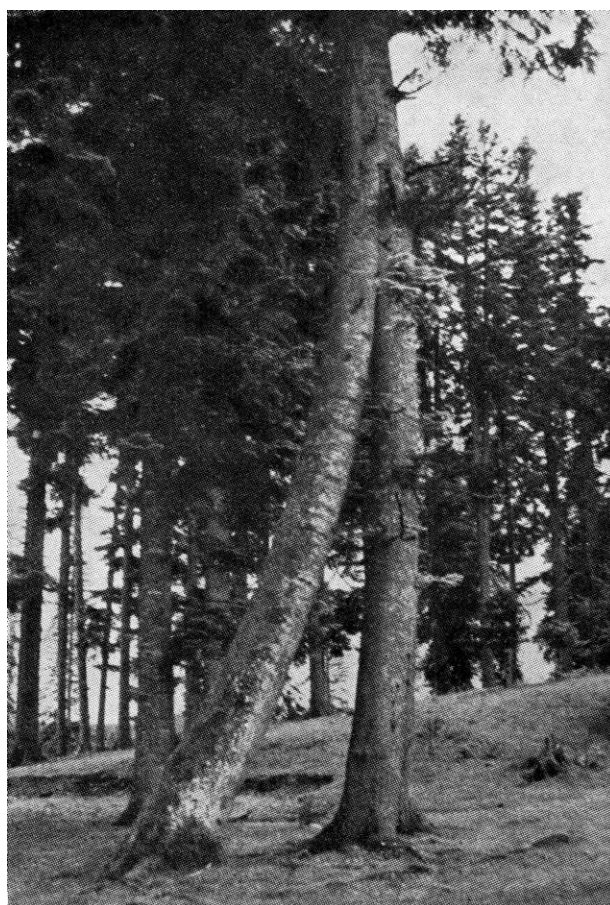
RIJETKA PRIRODNA POJAVA U ŠUMAMA BOSNE SRASLA DEBLA JELE U JEDNO STABLO

U prirodi se vrlo rijetko nalaze primjerci potpuno sraslih stabala šumskog drveća. Ako se i nađu tu i tamo pojedini primjerci kod kojih je došlo do pojave nadzemnog srastanja, to su redovno u pitanju samo srasle ili uralse pojedine grane stabla koje mogu biti i vrlo bizarnog izgleda. Međutim, vrlo je često pojava sraštanja korijenja pojedinih vrsta šumskog drveća — naročito nekih vrsta četinara, i ova se pojava dovodi

u vezu sa daljnjim rastom i zarastanjem posječenih panjeva. Srastanje podzemnih dijelova stabala vrlo je često u bijelog bora, kod nas osobito i u crnog bora, a u vezi je i sa pojačavanjem lučenja smole u drvetu, odnosno, sa stvaranjem luči u posječenom panju. Vanredno je često srastanje korijena i u naše jele, pa zbog toga nalazimo u našim šumama vrlo često posječene panjeve koji i dalje rastu i stvaraju zaštitno drvenasto tkivo,

Sl. 1

Sl. 2

koje obrašćuje ili čak i prerašćuje nastalu otvorenu ranu — koja se sada preko sraslog korijena nalazi na organizmu nekog susjednog stabla jele.

Srastanje nadzemnih dijelova stabla i kod naše jele vrlo je rijetko, pa zbog toga predstavlja vanredno zanimljivu prirodnu pojavu, tim više ako se radi i o potpunom srastanju dvaju stabala u jedno. Zbog toga smatramo da je nalaz jednog takvog stabla u nedalekoj okolini Sarajeva vanredno značajan i kao prirodna rijetkost i kao objekat osmatranja i proučavanja, i o njemu želimo napisati ovu, zasada, samo kratku informaciju. To činimo i zbog toga što smatramo da je ovo rijetko stablo zaista prirodna rijetkost i prirodni spomenik prvorazrednog značaja i što smatramo da je potrebna i hitna intervencija Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti da se ova priroda rijetkost sačuva od daljeg oštećivanja i možda i od uništavanja.

Nedaleko od poznatih kraških špilja Biambara kod sela Krivojevića (nedaleko Olova), o kojima je pisano opširno i u ovom časopisu, nalazi se još jedna prirodna rijetkost koja zaslužuje našu naročitu pažnju. To je jedno prirodno uzraslo stablo jele, koje se iz dva vrlo snažna debla uzdiže i spaja u jednu široko razgranjenu krošnju.

Sl. 3

Sl. 4

Ovo stablo se već iz daljine ističe svojom visinom, jer krošnjom nadvisuje sva ostala. Krošnja mu je bujna i lijepo razvijena. Okularnom ocjenom moglo bi se zaključiti da doseže visinu od blizu 30 metara. U svom donjem dijelu ono je izraslo iz dva odvojena debla, koja se u visini od nekih 5 metara spajaju u jedno. Oba debla su u prsnoj visini preko 40 cm debela, pri čemu je jedno neznatno deblje od drugoga. Jedno od njih, i to ono koje je okrenuto jugu, raste gotovo potpuno vertikalno sa tek neznatno savijenom osovinom, dok je drugo, i to ono izraslo na sjevernoj strani, savijeno u vrlo izrazitom luku, te se prislanja na drugo deblo nešto iznad visine prvih grana, odnosno, nešto ispod početka sadašnje zajedničke krošnje. Na mjestu gdje se spajaju oba debla u jedno pokazuje se kratak žlijeb, a odmah iznad njega diže se jedinstveno deblo, gotovo pravilnog okruglog obujma i vrlo pravilno izgrađene kore. Na tom mjestu nalazi se i osušeni vrh jednog od nekadašnjih samostalnih stabalaca koja su sada srasla u jednu jelu vanrednih dimenzija. Taj trag nekadašnjeg vrha jednog od sraslih stabala objašnjava nam i postanak ove zanimljive prirodne pojave.

Nekada, vjerovatno prije kojih stotinu i više godina rasla su tu dva mlada jelova stabla i prilikom neke oluje jedno od njih izgubilo je uporište i naslonilo se na susjedno. Vjerovatno je tom prilikom ozlijeđena kora i jednog i drugog ili je do otvaranja kambija došlo kasnije usljed stalnog struganja debla i krošanja pokretanih vjetrovima. Na neki način došlo je do potpunog urastanja ili bolje rekuć do spajanja debala jednog i drugog stabla u jedno zajedničko koje je dalje raslo i razvilo zajedničku krošnju. Danas ovo sraslo jelovo stablo, ovi, moglo bi se reći »sijamski blizanci« među našim šumskim drvećem izgledaju vrlo bizarno. Jedna duboko spuštena krošnja na-

sađena na dva debla kao neki orijaš koji je raskoračio noge i pokušava da učini jedan kratak korak naprijed!

Naše fotografije pokazuju ovo sraslo stablo jele gledano iz raznih uglova. Na slici 1 vidimo dva debla i njihovo srastanje pri dnu krošnje sa jugoistočne strane, a na slici 2 vidimo ih iz sjeverozapadnog ugla. Slika 3 pokazuje dio u kojem su oba debla srasla i to iz najveće moguće blizine sa podnožja stabla.

Sastojina u kojoj je nađeno ovo stablo danas je bijednog izgleda. To je jedna tipična bosanska pretjerano sječena stara četinarska sastojina jele i smrče bez bukve i drugog drveća na plitkoj podlozi verfenskih pješčara i škriljevca u kojoj je iza tzv. redovne sječe došlo do seljačkih krađa drveta i na kraju do haranja vjetra i rušenja, tzv. vjetroizvala, koje su potpuno prorijedile sklop krošanja i ostavile pojedinačno uzrasla visoka stabla kao u kakvom parku. Ona se nalazi na jednoj zaravnjeno, blago nagnutoj površini sa tu i tamo manjim zabarenim plohama sa posebnom vegetacijom. U ovoj sastojini nema nigdje ni traga od podmlatka, niti se na tlu nalaze neke tipične šumske biljke. Mnoštvo panjeva govori o skorašnjim sječama. Isto tako nema ni mladih stabala niti nekog traga podstojne sastojine koja je tu mogla ranije postojati. Jedino na rubovima, i to na mjestima gdje je teren malo strmiji nalaze se nešto gušće sklopljene krošnje i gust podmladak, ali pretežno samo smrčev, i ti se dijelovi jasno odvajaju od ove sastojine. Takav izgled i sastav ove sastojine posljedica je intenzivne i stalne paše stoke zemljoradnika iz zaselaka sela Krivojevići, čije se kuće, štale i torovi nalaze u neposrednoj blizini. Površina je stalni seoski pašnjak i to sigurno već kroz jedno vrlo dugo razdoblje, a to se odmah može vidjeti i po tlu i po preostalim stablima.

Kroz ovu sastojinu prolazi i stara turska »kaldrma«, nekadašnji konjski put koji je vodio iz Olova preko sela Bakovića i Krivojevića u Srednje i dalje u Sarajevo. Taj put, i pokraj današnjeg novoizgrađenog auto-puta Srednje—Olovo, koji prolazi u blizini, još je uvijek u upotrebi jer je nešto kraći i njime se kreću seljaci sa konjima i stokom u oba pravca. Vjerovatno je i to jedan od razloga što je danas ova sastojina opustošena i što nema izgled zdrave i njegovane šume.

Slika 4 pokazuje izgled ove sastojine i ona dovoljno jasno govori o krajnjoj devastaciji ove šumske površine.

Naše sraslo stablo jele nije samo ugroženo ovim lošim, da ne kažem i bijednim stanjem sastojine. Ono se nalazi i neposredno uz jednu skorašnju krčevinu, koja je svakako i uzurpirano državno zemljište oko koga je nagomilano posječeno drveće kao ograda. Samo je čudo što i ovo rijetko

Sl. 5

sraslo jelovo stablo nije već posječeno i što se krčevina nije proširila i na ostali dio sastojine. Na našem stablu i to na jednom od dva debla vide se tragovi zaraslih udaraca sjekire u jednoj visini koja izričito govori da je neko pokušavao da i ovo stablo posiječe ili bar da ga »podbjeli« i tako oštećenog pretvori u sušiku koja bi se iz »higijenskih razloga« morala posjeći. Isto tako na deblu se nalazi i veći broj patrljaka posječenih i osušenih grana, tako da više nema nikakve sumnje da je ovaj rijetki prirodni fenomen ugrožen od okolnih stanovnika, koji u njemu ne vide nikakvu naročitu vrijednost, osim drveta koje bi im eventualno moglo poslužiti za neku gradnju ili ogrijev. Slika 5 pokazuje ovo rijetko stablo uz ogradu krčevine koja se pružila gotovo do njegovog podnožja.

Sve te izložene okolnosti govore da je u ovom slučaju potrebna hitna intervencija Zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirodnih rijetkosti NR Bosne i Hercegovine i da ne treba odlagati sa donošenjem jednog rješenja po kojem će se ovo sraslo stablo jele staviti pod zaštitu države i povjeriti područnom Šumskom gazdinstvu na najstrožije čuvanje.

UN PHÉNOMÈNE RARE DANS LES FORÊTS DE
BOSNIE: DEUX ARBRES DE SAPIN SOUDÉS PAR
LA CROISSANCE EN UN SEUL

L'auteur décrit une trouvaille fort intéressante d'un arbre de sapin (*Abies pectinata* Mill.) qui est composé de deux troncs naturellement soudés par la croissance et qui ont une couronne commune. Dans leur bas âge c'étaient deux arbres distincts dont l'un aurait été probablement courbé par le vent et appuyé contre l'autre, si bien qu'ils se seraient soudés plus tard et auraient crû en dedans formant une couronne commune, puissante et régulière.

Cet arbre de sapin soudé, en sa qualité d'un phénomène extrêmement rare dans nos forêts, devrait être protégé contre endommagement éventuel ou anéantissement. Il se trouve non loin de la nouvelle autoroute près du village de Krivojevići, dans le voisinage de Olovo en Bosnie centrale. Sur quelques photos est représentée l'ambiance où croît ce même arbre de sapin soudé, lequel devrait être proclamé rareté naturelle de premier ordre.

NATURAL PHENOMENON IN BOSNIAN WOODS.
TWO FIR TREES COALESCE INTO ONE TRUNK.

A fir-tree (*Abies pectinata* Mill.) is extremely interesting. It is consisted of two trees which grow together into one crown. Earlier they were two separate trees. Probably one of them was bent by wind leant against its neighbour and later they grew together into a common and strong crown.

It is a rare and natural phenomenon which can-

not be found in our woods. So it needs to be protected immediately in order to be prevented from any destroying. It grows not far from a new highway in the village Krivojevići, near Olovo in Middle Bosnia. This first class natural phenomenon is shown in a few photographs with some details of it and the ground where it grows.